

Nyhetsbrevet «Samfunnsmedisin og Folkehelse» holder deg oppdatert på hva som publiseres innen fagområdet den siste måneden. Har du forslag til saker send oss gjerne en e-post på katrine.rutgersen@fhi.no.

>> [Påmelding nyhetsbrev](#)

RAPPORT - PROBA SAMFUNNSANALYSE/BUFDIR

Mange barn og ungdom opplever rasisme og diskriminering

En stor andel barn og unge i Norge opplever rasisme og diskriminering som et betydelig problem i hverdagen, og mange føler at det ikke nytter å si ifra. Dette viser en ny rapport fra PROBA på oppdrag fra barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir).

– Barn og unge rapporterte at de opplevde det som krevende og nytteløst å si ifra til andre, og valgte derfor å overse hendelsene. De få som sa ifra opplevde å ikke bli tatt på alvor. Mange voksne vet heller ikke hvordan de skal håndtere slike situasjoner, sier Anna Bjørshol, avdelingsdirektør i Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir).

Mangel på undervisning

Ifølge rapporten svarer nesten halvparten av barn og unge mellom 13 og 24 år at de har blitt utsatt for rasistiske ytringer det siste året. Skolen var en av de vanligste arenaene for rasisme.

– Det er flere årsaker til at barn og unge opplever rasisme og diskriminering, som for eksempel fordommer og negative holdninger i befolkningen og mangel på kunnskap. Barn og unge trekker selv frem at de savner undervisning om rasisme i skolen, forteller Bjørshol.

Respondentene pekte også på stigmatiserende fremstilling av personer med minoritetsbakgrunn og manglende kunnskap om kulturen deres i mediene.

– Blant annet var det flere som var bekymret for at unødvendig mediefokus på minoritetsbakgrunn som forklaring på økende kriminalitet i samfunnet ville bidra til mer fremmedfrykt og rasisme.

Forskjellsbehandling basert på ytre faktorer

Barn og unge med bakgrunn fra land i Afrika utenom Nord-Afrika er spesielt utsatt for rasisme og diskriminering. Andelene var også høye for dem med bakgrunn fra Midtøsten og Asia.

– Personer med minoritetsbakgrunn opplever mer forskjellsbehandling basert på etnisk bakgrunn, hudfarge, livssyn og religion enn majoritetsbefolkningen. Funnene viser også at norskfødte med innvandrerforeldre rapporterer oftere om opplevd diskriminering enn unge som selv har innvandret til Norge.

Skolen en viktig arena for opplæring

Skolen ble imidlertid sett på som en viktig arena for fremtidige tiltak mot

rasisme og diskriminering. Ungdommene etterlyste mer opplæring og etterutdanning av lærere, tydeligere rutiner for varsling og et økt fokus på dialog, medvirkning og samarbeid.

– Det er vanskelig å måle effekten av tiltak som har som formål å bekjempe rasisme og diskriminering, men sannsynligvis bidrar flere tiltak til positive utviklingstrekk. Resultatene i rapporten understreker behovet for å involvere minoritetsungdom i utviklingen av tiltak for å forebygge og redusere rasisme og diskriminering i fremtiden, sier Bjørshol.

Rapporten bidrar også med ny innsikt i erfaringene til unge samer, jøder og romer.

>> Les hele [rapporten](#) på bufdir.no

Hvordan jobber barnevernstjenesten med vold og overgrep?

Ny studie viser at barnevernets tilnærming til saker hvor det er mistanke om eller avdekket vold og overgrep er blitt mer nyansert og differensiert enn før. Likevel er det bekymring rundt om vold kan "glippe" i de mest komplekse sakene.

Rapportens hovedformål har vært å undersøke hvordan den kommunale barnevernstjenesten forstår og håndterer saker der det er mistanke om eller avdekket vold, og hvordan barn og foreldre opplever barnevernstjenestens arbeid i slike saker.

>> Les hele rapporten [Barnevernstjenestens arbeid med vold og overgrep](https://oda.oslomet.no) på oda.oslomet.no

FORSKNINGSFUNN - FOLKEHELSEINSTITUTTET (FHI)

Det er ikke høy tidsbruk som er kilde til bekymring på sosial medier

Ungdom som oftere føler at andre overvåker dem på sosiale medier for å se hva de gjør, hvor de er, eller hvem de er sammen med, har også oftere symptomer på angst og depresjon enn andre ungdommer. Det viser en studie fra FHI.

Selv om mange snakker om bruk av sosiale medier som noe problematisk, er det fortsatt mye usikkerhet i forskningsverdenen om hva dette egentlig er og består av. Mye av den tidligere forskningen har tenkt at problematisk bruk på sosiale medier handler om hvor mye tid man bruker der. Nylige studier har der-

imot vist at selv om noen finner sammenhenger mellom tid brukt på sosiale medier og psykiske helse, er styrken på sammenhengene så liten at de er av tvilsom praktisk betydning.

Følelsen av å være overvåket

Faktoren som hadde sterkest sammenheng med mental helse og samtidig lavest sammenheng med tid brukt på sosiale medier, var følelsen av å være overvåket, bli overvåket og manglende kunnskap om effektene av sosiale medier.

>> Les mer om [hva som bekymrer ungdom mest med sosiale medier](https://fhi.no) på fhi.no.

AKTUELT - REGJERNINGEN

Billigere tannlegehjelp

Regjeringen ønsker å gi flere grupper lovfestet rett til tannhelsehjelp, deriblant unge voksne opp til 24 år.

Nå har blant annet barn og unge opp til 20 år hatt rett til nødvendig tannhelsehjelp, og regjeringen ønsker at dette også skal gjelde unge voksne fra 21 til og med 24 år. Egenandelen for tannlegjetjenester blir på 25 prosent.

I tillegg til unge voksne, foreslås det å lovfeste retten til nødvendig tannhelsehjelp for personer med rusmiddelavhengighet som mottar enkelte kommunale helse- og omsorgstjenester eller er i LAR-behandling, og for innsatte i fengsel.

>> [Kurset er tilgjengelig på Bufdir.no](https://bufdir.no)

FOLKEHELSEINSTITUTTET

Abortalla aukar

Blant dei under 30 er auken i aborttala cirka 10 % samanlikna med 2022-tala.

I 2021 så vi òg for fyrste gong ein oppgang i aldersgruppa 15–19 år frå 4,4 i 2020 til 4,6 abortar per 1000 kvinner i 2021.

Samiske og ikke-samiske befolkningsgrupper deler mange av de samme helseutfordringene

Helseutfordringene som er vanlige i den norske befolkningen gjelder også for den samiske befolkningen. Imidlertid er det en tendens til at samer gjennomgående rapporterer om noe dårligere fysiske helse enn den øvrige befolkningen. Dette viser en ny rapport fra Folkehelseinstituttet (FHI) og Senter for samisk helseforskning.

Rapporten avdekker også at der er en noe høyere andel som rapporterer om psykiske plager i den samiske befolkningen. Dette gjelder både kvinner og menn.

Liten betydning for helsen

Når det gjelder livskvalitet skårer samer omtrent det samme eller litt lavere enn den øvrige befolkningen.

– Det er relativt små forskjeller mellom samer og den øvrige befolkningen når det kommer til livskvalitet, men det er viktig at vi følger med på at disse forskjellene ikke blir større. Basert på dagens situasjon er det vanskelig å konkludere med at disse forskjellene har betydning for helsen, sier Ann Ragnhild Broderstad, faglig leder av Senter for samisk helseforskning og SAMINOR.

Blant både samer og befolkningen generelt er tendensen at de unge og personer med lavere utdanning skårer lavest på livskvalitet.

Utsatt for mer vold og rasisme

Personer med samisk bakgrunn rapporterer i større grad enn personer med

ikke-samisk bakgrunn å ha vært utsatt for vold og rasisme, og samisk bakgrunn er den hyppigst opplevde årsaken til diskriminering.

– Diskriminering og vold er kjente fenomen etter en langvarig assimileringpolitikk. Voldsutsatte har over tre ganger så høy risiko for psykiske helseplager som voksne enn de som ikke har vært voldsutsatt i barndommen. Dette er et alvorlig folkehelseproblem og en samfunnsutfordring som vi må ta tak i, forteller Broderstad.

Mangler oppdatert kunnskap

Gjennom arbeidet med rapporten ble det tydelig for forskerne at det mangler oppdatert kunnskap for flere grupper.

– Det blant annet behov for oppdatert

kunnskap om samiske barn og unge, og det finnes lite kunnskap om samiske eldres helse og levekår. Den samiske befolkningen er anerkjent som et urfolk i Norge, og vi har dermed en forpliktelse til å undersøke helsen i den samiske befolkningen og se om den skiller seg fra helsen i resten av befolkningen, sier Liv Elin Torheim, avdelingsdirektør ved FHI.

Nytt kapittel i Folkehelse rapporten

Rapporten «[Helse i den samiske befolkningen – Folkehelse rapporten](#)» er utarbeidet av Folkehelseinstituttet (FHI) og Senter for samisk helseforskning ved UiT Norges arktiske universitet på oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet. Rapporten innlemmes som et helt nytt kapittel i Folkehelse rapporten, som er FHIs oppsummering av kunnskap om helsetilstanden i Norge.

Folkehelseprofilene for kommuner og bydeler 2024 er publisert

Folkehelseprofilene gir informasjon om helsetilstanden og det som påvirker den i kommuner og bydeler. Årets folkehelseprofiler har eldres helse som tema.

>> [Folkehelseprofilene](#) er unike rapporter for hver av landets kommuner, og for bydelene i Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger.

Unik undersøkelse blant psykisk helse- og ruspasienter

Rundt 80 prosent av pasientene som får poliklinisk behandling i psykisk helsevern og tverrfaglig spesialisert rusbehandling (TSB), opplever at behandlingen hjelper og er fornøyd med behandlingen.

Det som gjennomgående betyr aller mest for utbytte av og tilfredshet med behandlingen er å ha en god relasjon til behandleren. Tilfredshet med behandlerrelasjonen er svært høy hos alle pasientene.

>> Les mer om [undersøkelsen](#) på regjeringen.no.

Halvparten av de som mister noen til selvmord oppsøker selv fastlege i etterkant

Om lag 650 mennesker tar livet sitt i Norge hvert år. Flere etterlate får selv utfordringer med psykisk helse i ettertid. Mange har også hatt oftere kontakt med fastlegen i forkant av selvmordet.

I løpet av det første året etter selvmordet hadde omtrent halvparten av de etterlatte tatt kontakt med fastlege relatert til psykisk helse.

Besøksraten nådde en topp i måneden etter selvmordet før den gradvis gikk nedover igjen og stabiliserte seg på et noe høyere nivå enn før dødsfallet etter omtrent ett år.

Fortsatt noe høyere etter to år

Etter to år, som var så lenge forskerne undersøkte, var kontaktraten fortsatt noe høyere enn den var to år før dødsfallet.

>> Les hele [artikkelen](#) på fhi.no.

Mindre demens blant yrkesgrupper med høye kognitive krav

Personer med høye kognitive krav i arbeidslivet i 30- til 60-årene har lavere risiko for å utvikle kognitiv svikt og demens etter fylte 70 år enn personer i mindre mentalt krevende yrker. Dette viser en ny studie fra Folkehelseinstituttet i samarbeid med Oslo Universitetssykehus.

Etter å ha justert for alder, kjønn og utdanning fant forskerne at gruppen med de mer rutinemessige oppgavene i sine yrker hadde 37 % høyere risiko for demens etter fylte 70 år. I tillegg fant forskerne at utdanningsnivå er svært viktig for god kognitiv helse senere i livet.

Ifølge hovedforsker Bjørn Heine Strand ved Folkehelseinstituttet, støtter studien den «kognitive reserve-hypotesen», som sier at jo mer du bruker hjernen din tidligere i livet, jo bedre rustet er du til å bremse eller utsette kognitiv svikt og demens senere i livet, sier Strand.

>> Les hele artikkelen om [sammenhengen mellom valg av yrke og demens](#) på fhi.no.

Sluttevalueringen av Leve hele livet-reformen er klar

Leve hele livet-reformen ble avsluttet ved utgangen av 2023 og sluttrapporten fra evalueringen er nå publisert. Rapporten oppsummerer fem års reformarbeid, der Helsedirektoratet har hatt det nasjonale ansvaret for gjennomføringen.

Til sammen gir rapporten et bilde av hvordan kommunene har gjennomført Leve hele livet, hvilken bistand de har fått fra reformens nasjonale og regionale støtteapparat, og hvilken betydning reformen har hatt for eldre, deres pårørende og ansatte i de kommunale helse- og omsorgstjenestene.

>> Les mer om [sluttrapport fra evalueringen](#) på [helsedirektoratet.no](#)

AKTUELT - ALDRING OG HELSE

En ny europeisk studie avdekker viktig kunnskap om demens hos personer med Downs syndrom

Personer med Downs syndrom har økt risiko for tidlig demens, men en stor, ny europeisk studie tyder på at demensutvikling kan utsettes ved oppfølging og behandling av problemer knyttet til søvn og psykisk helse gjennom livet.

Funnene i studien har stor betydning for helsepersonell, beslutningstakere og familier til personer med Downs syndrom, og fremhever viktigheten av individuelt tilpassede tilnærminger for diagnostisering, behandling og oppfølging.

>> Les mer om [studien om forebyggende tiltak mot demens hos personer med Downs syndrom](#) på [aldringoghelse.no](#).

AKTUELT - ALDRING OG HELSE

Behov for mer kunnskap om demens og tannhelse

I en tid hvor Norge står overfor en aldrende befolkning med økende forekomst av demens er det viktig med kunnskap om Eldres tannhelse, og da spesielt personer med demens.

>> Les mer om [behov for mer kunnskap om demens og tannhelse](#) på [aldringoghelse.no](#)

Urovekkende rapport fra Røde Kors om sykehjem

Mer enn halvparten av de spurte har opplevd eller vært vitne til omsorgssvikt ved norske sykehjem, ifølge en ny rapport fra Røde Kors. Dette inkluderer forsømmelse, psykisk og fysisk vold.

Manglende sosialisering og mosjon er de vanligste formene for forsømmelse som blir beskrevet. Rapporten viser også at hver andre sykehjemsbeboer som er spurt oppgir å ha opplevd eller vært vitne til vold eller forsømmelse, og mer enn hver tredje frivillige besøksvenn har mistenkt eller vært vitne til én eller flere former for forsømmelse eller vold på sykehjem.

>> Les mer om [urovekkende funn](#) på sykehjem på fhi.no.

FORSKNINGSFUNN - FOLKEHELSEINSTITUTTET (FHI)

Mindre bruk av distriktpsikiatriske sentre blant innvandrerkvinner

Innvandrere, spesielt kvinner, bruker i mindre grad distriktpsikiatriske sentre enn flertallet av befolkningen. Det viser et forskningsprosjekt ved FHI.

I tidligere studier har innvandrere rapportert dårligere psykisk helse enn flertallet av befolkningen. Derfor er det vanskelig å tro at årsaken til at innvandrere bruker distriktpsikiatriske sentre mindre er manglende behov for sentrenes tjenester.

Over en femårsperiode undersøkte prosjektet DPS-bruk blant kvinner med innvandrerbakgrunn.

Opprinnelsesland påvirket bruk

Både innvandrere og etterkommere av innvandrere hadde omtrent halvparten så stor sjanse for å bruke DPS som majoritetskvinner. Bruken varierte etter hvilket land kvinnene kom fra. Innvandrerkvinner fra Øst-Europa, EU-land og Øst-/Sørøst-Asia hadde den laveste bruken. Innvandrerkvinner fra Midtøsten hadde en bruk som var nærmere, men fortsatt lavere enn majoritetskvinner.

>> Les mer om [bruk av distriktpsikiatriske sentre blant innvandrerkvinner](#) på fhi.no

AKTUELT - IMDI

Nasjonalt tilbud om digital norskopplæring for innvandrere

Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir) har inngått rammeavtaler med tre godkjente leverandører av digitale norskkurs, som alle kommuner har muligheten til å benytte seg av.

Det store antallet flyktningeankomster fra Ukraina de siste årene ført til både kapasitets- og kompetanseutfordringer i kommunene. Det nye nasjonale tilbudet om digital, lærerstyrt norskopplæring skal bidra til å øke kapasiteten og fleksibiliteten i kommunenes egne norskopplæringstilbud.

>> Les mer om [hva det nasjonale tilbudet er, og hvordan kommunene kan kjøpe norskkurs](#) på voksenopplaering.no.

Hva vet vi om kvinners arbeidshelse?

Norge har fortsatt et kjønnsdelt arbeidsliv, og det høyeste sykefraværet finner vi i det som fortsatt er kvinne-dominerte yrker, viser nasjonal statistikk om arbeidsmiljø og helse.

Nasjonal statistikk om arbeidsmiljø og helse viser at flere av yrkene med høyest sykefravær, finner vi i helse- og omsorgssektoren. I denne sektoren er det i dag og i framtiden stort behov for kompetent arbeidskraft, og høyest mulig deltakelse i arbeidslivet.

Det handler om selve arbeidet

De eksponeringene i arbeidsmiljøet der kvinner er mest utsatt, sammenlignet med menn, er vold og seksuell trakassering, høye emosjonelle krav, og høye

jobbkrav med samtidig lav kontroll. Biologisk eksponering er også mer vanlig blant kvinner, det samme gjelder hudkontakt med vann, og dårlig inneklime.

Arbeidsrelaterte plager

Ser vi på helseutfall som kan skyldes arbeidet, er kvinner mer plaget av arbeidsrelatert hodepine og arbeidsrelaterte nakkesmerter og skuldersmerter.

>> Les mer om [kvinners arbeidshelse](#) på stami.no.

Kombinasjonar av risikofaktorar i arbeidet kan auke sjukefråværet

Sjukefråvær har store konsekvensar for både enkeltpersonar og samfunnet. Ein ny STAMI-studie bidrar med viktig kunnskap om dei viktigaste faktorane som påverkar sjukefråværet i Noreg.

For samfunnet og arbeidsplassane fører sjukefråvær til tapt produktivitet og auka kostnader. For tilsette og familiane deira kan det føre til økonomiske og sosiale vanskar. Årsakene til sjukefråvær er samansette, men tidlegare forskning stadfester at forhold på arbeidsplassen kan spele inn.

>> Les mer om [risikofaktorar i arbeidet som kan auke sjukefråværet](#) på stami.no

Innspel til vidareutvikling av tilskotsordningar for ideell og frivillig sektor

Helsedirektoratet inviterer frivillige og ideelle organisasjonar til å kome med innspel til vidareutvikling av regelverket i nokon av våre tilskotsordningar.

>> Les mer om [innspel til vidareutvikling av tilskotsordningar for ideell og frivillig sektor](#) på helsedirektoratet.no